

РИЗИКИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ ВІЙНИ

Важливим активом розвитку територіальної громади є освітня інфраструктура, що має грошову оцінку та потребує ефективного управління та фінансування. На жаль, воєнні дії в Україні 2022 року мали руйнівний вплив не лише на критичну інфраструктуру регіонів, але і на освітню інфраструктуру, яка піддавалась обстрілам та бомбардуванням у районах ведення бойових дій та, як наслідок, втратила можливість виконувати покладені на неї функції. Натомість значна частина освітньої інфраструктури у відносно стабільних регіонах дещо змінила своє призначення та стала пунктами локалізації та проживання осіб, що втікають від війни. Особливості використання освітньої інфраструктури в умовах війни потребують нових підходів до управління та фінансування.

Через війну заклади освітньої інфраструктури, що знаходились на лінії фронту чи території, що піддавались регулярним бомбардуванням та ракетним обстрілам, зазнали значних пошкоджень та руйнувань. Зокрема, станом на 29 квітня 2022 року в Україні 1499 закладів освіти постраждали від бомбардувань та обстрілів, 102 з них зруйновано повністю. Найбільших руйнувань зазнала освітня інфраструктура у Харківській, Київській, Чернігівській, Сумській, Донецькій областях та м.Київ [1].

За перший місяць війни власні домівки покинуло 4,3 млн. українських дітей, понад половина від загальної кількості, виїхали в інші регіони України або за кордон. За таких умов освітня інфраструктура у відносно спокійних регіонах стала виконувати нові функції, що пов'язані із наданням допомоги з тимчасового розміщення внутрішньо переміщених осіб, організації волонтерської підтримки, залучення дітей внутрішньо переміщених осіб до навчального процесу, необхідності надання психологічної підтримки та інші. Такі завдання є першочерговими, однак супроводжуються певними викликами та ризиками, які несуть місцеві органи влади та освітні заклади, зокрема:

1. Існує серйозний **ризик втрати людського капіталу України через міграцію освітян та учнів навчальних закладів, зумовлену війною**. За даними Міністерства освіти та науки станом на 14 квітня

від початку війни з України за кордон виїхало понад 20 тис. вчителів. Після оформлення двотижневої відпустки за власний рахунок у вітчизняних навчальних закладах (оформити чергову відпустку не можна через те, що навчальний рік не закінчився), вчителі (насамперед у відносно спокійних регіонах) можуть бути звільнені. Країни Євросоюзу забезпечують фінансову підтримку осіб, що втікають від війни, створюють можливості для їх працевлаштування за кордоном. Зокрема, перспективи працевлаштування вітчизняних освітян є у викладанні української мови, працевлаштуванні у суботніх школах, або ж можливості професійної перекваліфікації.

2. Організація перебування тимчасово внутрішньо переміщених осіб у закладах освіти через створення ліжко місць та тимчасове поселення одна з найважливіших функцій закладів освіти багатьох регіонів у воєнний час. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» надає органам місцевого самоврядування широкі повноваження щодо використання власних коштів місцевого бюджету та майна комунальної власності взагалі. Використання освітньої інфраструктури органами місцевого самоврядування в воєнних цілях може здійснюватися на основі розпоряджень обласних чи районних військових адміністрацій, згідно яких органи місцевого самоврядування зобов'язують забезпечити тимчасове розташування внутрішньо переміщених осіб та/або евакуйованих осіб в закладах освіти, засновниками яких є місцеві ради. Для прикладу у освітніх закладах Львівської області станом на 1 березня 2022 року було підготовлено близько 25 тис. місць для тимчасово переміщених осіб.

Проблеми та ризики забезпечення тимчасово внутрішньо переміщених осіб ліжко місцем у закладах освіти полягають у непристосованості закладів для таких цілей та складності прогнозування необхідної кількості місць, яка зазнає динамічних коливань в залежності від ескалації на фронті, зростанням попиту на певні групи товарів та їх тимчасового дефіциту (наприклад каримати, матраци, спальники, постіль тощо).

3. Бюджетні механізми фінансування освіти у воєнний час. Безумовно підтримка тимчасово переміщених осіб здійснюється не лише на волонтерських засадах, але потребує додаткового фінансування з боку місцевих органів влади та внесення змін до місцевих бюджетів. *На державному рівні було розроблено механізми фінансування, що дозволяють підтримати тимчасово внутрішньо переміщених осіб, а саме:*

- *спрощено процедуру перерозподілу видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, включа-*

ючи резервний фонд бюджету. Зокрема, збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків здійснюється без погодження відповідною комісією місцевої ради.

- *змінено Типову класифікацію видатків місцевих бюджетів* шляхом доповнення такими позиціями:

3230 — видатки, пов'язані з наданням підтримки внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні (1070);

8755 — допомога внутрішньо переміщеним та/або евакуйованим особам у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні за рахунок коштів резервного фонду місцевого бюджету (1070).

- надається на безоплатній основі компенсація місцевим бюджетам з резервного фонду державного бюджету *для покриття витрат місцевих бюджетів, понесених на оплату комунальних послуг*, спожитих у будівлях (приміщеннях) комунальної форми власності, у яких розміщено тимчасово переміщених осіб;

- на потреби воєнного часу (в тому числі на підтримку евакуації тимчасово переміщених осіб у безпечні місця та їх облаштування) урядом прийнято рішення використати залишки освітньої субвенції і субвенції на підтримку осіб з особливими освітніми потребами, акумульованих у місцевих бюджетах на початку цього року (5,6 млрд грн залишків освітньої субвенції, які були накопичені на рахунках місцевих бюджетів станом на 01.01.2022 р.). Причиною накопичення таких великих залишків освітньої субвенції стало виділення Урядом наприкінці 2021 року коштів на придбання шкільних автобусів, зокрема обладнаних місцями для дітей з особливими освітніми потребами, та створення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів загальної середньої освіти [2]. Такі рішення є необхідними у воєнний час, однак виникають *ризики, що пов'язані із зниженням якості навчального процесу, через зниження обсягів освітньої субвенції, припинення фінансування окремих освітніх програм, обмеженням можливості інклюзивної освіти, тощо.*

4. Організація відновлення навчального процесу у освітніх закладах регіонів та залучення до нього учнів з числа внутрішньо переміщених осіб. Через майже три тижні від початку навчання, починаючи з 14 березня 2022 року, після прийняття Міністерством освіти та науки рішення про відновлення навчального процесу, навчання (здебільшого дистанційне) було відновлене у 13-ти областях (західні та центральні регіони), а у дев'яти областях дистанційне навчання розпочалось частково. Станом на 30 березня до навчання в країні повернулися понад 3,3 млн учнів, а частка тим-

часово внутрішньо переміщених дітей, які долучилися до навчання з інших областей, склала понад 62 тисячі осіб.

У Львівській області з 14 березня із 1130 шкіл 54 (4,6 %) відновили навчання у закладах середньої освіти в очному форматі. До навчання на початок відновлення навчального процесу залучено 3573 дитини з числа тимчасово переміщених осіб, основна частка яких з Київської та Харківської областей або 1,9 % від загальної кількості учнів Львівщини.

Водночас в умовах ведення війни *дистанційне навчання учнів з числа тимчасово переміщених осіб зумовлене низкою проблем*, серед яких відсутність їх доступу до комп'ютерів, планшетів, інтернету; відсутність підручників; у багатьох навчальних закладах відкрита лише одна навчальна опція — "екстернат" (доступ до своїх матеріалів, без можливості відвідувати уроки онлайн із вчителем та отримати зв'язок із перевіркою завдань); навчальний процес переривається постійними «тривогами» та інше.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сім мільйонів дітей в Україні URL: <https://saveschools.in.ua/>
2. Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. Кабінет міністрів України. URL: <https://mon.gov.ua/ua>

УДК 338.43

Будякова О. Ю.

к.е.н., доцент, Київський національний університет технологій та дизайну

БІОЕКОНОМІКА: КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ МОДЕЛІ

У 2016 р. Цілі сталого розвитку та Паризька угода щодо клімату поставили глобальні всеосяжні соціальні завдання на майбутні десятиліття. Нині критичним є завдання, як досягти поставлених цілей. Обов'язковою частиною вирішення цих завдань має стати перехід до біоекономіки замкнутого циклу.

Біоекономіка є парадигмою та інструментом досягнення цілей сталого розвитку [1].

Для виконання цих амбітних завдань не підходить модель традиційної поведінки, тому потрібна зміна політики й навіть звич-